

FRIDTJOF DIESEN:

JOSIP BROZ TITO

SMABRUKERSONNEN SOM BLE JUGOSLAVIAS PRESIDENT

DENNE beretningen vil gi noen biografiske data og glimt av Josip Broz TITO. Jugoslavias president og faa ham plassert i et historisk sammenheng saa godt det lar seg gjøre. Jeg vil behandle stoffet saa lidenskabslost og objekt ivt som raad er og har ikke til hensikt at skape bitterhet eller likefrem hat av et saa brettbart materiale som historien om en omstridt og stor slitsmann kan være. Av og til kan det likevel hende at sympati og beundring kan dukke opp i skildringen. Vi er jo alle mennesker med sterke og svake sider, men vi har alle idealer som vi lett kan beundre for meget og falle nesrus for. Historien viser os hvordan det gaar med de som setter opp en eller annen leder på pedestallen. De kan ramle fort ned og skuffelse og tomhet blir tilbake.

Med dette forbehold vil nå President Titos liv og verk passere revy for vaart blikk fra hans barneaar og opp til i dag. Siden den annen verdenskrig sluttet for 20 aar tilbake er det skrevet mange bøker om Jugoslavia og Tito. Derfor er det naturligvis paa sin plass aa lage en bokliste i denne redegjørelsen som er lagt opp som en forsettelsesfortelling.

Hva man enn maatte mene om Tito eller hans styre saa er det vel ingen som kan benekte at Jugoslavia under hans ledelse har vaaknet opp av sløvheden og fornedrelsen og slaat inn paa en veg som gjør landet til en likestilt og framskrittssvennlig nasjon blandt Europas andre land.

DEN sosialistiske forbundsrepublikken Jugoslavia består av seks delstater: Slovenia, Kroatia, Serbia, Bosnia/Herzegovina, Montenegro og Makedonia. Alle disse enkeltstatene velger sine egne nasjonalforsamlinger og utøvende organer, regjeringer, samtidig som det velges et forbundsparlament i Beograd som heter »Skupstina«. Denne forsamlinga av folkets kaarne utser eksutivraadet, regjeringa og velger landets president. Det skjer hvert fjerde aar. Siden endringen i grunnlova av 1953 er

Josip Broz Tito gjenvalgt til dette embede. Inntil 1953 var Tito baade stats- og forsvarsminister, samtidig som han var generalsekretær i partiet. I dag heter forbundstatsens statsminister Petar Stambulitsij, som samtidig er Serbias regjeringssjef. Tito fikk hederstitlen »Marskalk« av Jugoslavia allerede i 1943, men i dag er det vel næst presidenten vi hører om.

I Bosnia finnes det en liten idyllisk landsby som heter Jajce som i grunnen kan nevnes som Republikken Jugoslavias fødested. Midt under krigen møttes partisanene og representanter for de forskjellige demokratiske partiene og dannet det anti-fascistiske raad (AVNOJ—). Forsamlingen valgte da en nasjonal komite med Tito som statsjef. Denne historiske hendelse fant sted den 29. november 1943 og derfor er denne dag det nye Jugoslavias felles nasjonal dag.

Men hver eneste av delstatene har sine egne høytidsdager til erindring om den nasjonale reising og kampen mot aksmakten og deres partnere bande i og utenfor landet under den annen verdenskrig. Kroatia feirer sin den 27. juli. Og paa denne dagen er det som regel bla himmel og varm solgangsbris slik det var en søndagsmorgen for noen år sida. Jeg sto paa den store festplassen utenfor landsbyen Glina der nede i Kroatia. Delstaten er vidunderlig skjønn og kroatene er kjent som et stolt, vennlig og gjestfritt folk. Vi reiste fra Zagreb, landets neststørste by og hovedstad i Kroatia, til Sisak, en by som vi skal høre mere om senere. Ut paa kvellen var alles maal til den vesle Glina. Flagg og faner smykket hus og gater. Stevneplassen blo omkranset av frodig grønt og vi regnet med at snart var det om lag 200.000 mennesker her. Der mar-

sjerte frisk- og livsglad ungdom forbi med faneborg og klingende spill. Her kom partisanene som hadde tatt aktiv del i kampene i sine gamle fillette uniformer.

— I) Stambulitsij har vært en av Titos nærmeste medarbeidere i mange år og hatt en av de vanskeligste oppgavene under den annen verdenskrig under kampene om Serbia.

Det gjorde et dypt inntrykk på alle og nå kom kvinnene og de unge gjentene med i sine fargeglade bunader. Stemningen steg adskillige grader ved dette vakre synet. Arbeidets menn og kvinner fylket seg under sine merker og understreket at her lå det spenning i lufta, noe forventningsfullt som vi snart skulle få ta full del i.

I forgrunnen så vi en tribune. De jugoslaviske flaggene, røde fanene valet side om side med et fremmed lands farger. Altså var det gjester tilstede. Ja, der var sosialdemokratiet i Belgia som hadde sendt en delegasjon og som fikk sitteplasser ved siden av Jugoslavias ledende menn. Vi får øye på daværende utenriksminister Edward Kardelj (nå nasjonalforsamlingens president), innenriksministeren Aleksandar Rankovitsij og delstaten Kroatis statsminister Vladimir Bakartitsj som om ikke så lenge skulle åpne møtet.

Tito, marskalkur

Men hedersgjesten, stovnetaleren, er han kommet? Jo, der blir det noe bevegelse foran. Militens (ordenspolitiet) har hendene fulle med a holde klar innkjørslen der bilkortsen langsomt og forsiktig forserer seg fram. Nå smelter trom petene fanfarer, orkestret setter i med nasjonalsangen og Bakaritsj ønsker velkommen og gir mikrofonen over til den mann som verden i arevis har talt om. Lett og ledig entrer han talerstolen. Han er kledd i en hvit uniform, medaljene glitrer på brystet og han synes a ligne en gresk soldat. Han virker frisk og brunbrønt av Adriaterhavets salte vover og solskinn, vital og sprudlene opplagt. Hans stemme rober at her står en mann som er sikker på seg sjøl, det merkes at han har sans for det gode humor, for rett som det er runger latteren gjennom den store folkemassen og det setter spissen på noe Tito vil understreke. Folk roper »Tako je!« hørt, hørt! Heroy Tito og Tito partija! — Ja, det var lett a se at her var Tito på heimebane.

For et rikt, spennende og eventyrlig liv har ikke Tito bak seg! En hård og ubarmhjertig barndom i sult og nød. En omflakende og usikker ungdomstid, deltakelse i den første verdenskrig med det etter følgende lange fangenskap i Sibir, opplevelsene i februar og oktober-revolusjonene i Russland. Heimkomsten til Jugoslavia

i 1920 hvor han straks møter det nye kongerikets makteløshet overfor alle de problemene som politikkene stilles ansikt til ansikt med og som ender med kongediktatur. De demokratiske partiene får ingen sjanser tross deres flertall. Kommunistene har 57 representanter i Nasjonalforsamlingen. Partiet blir forbudt. Josip Broz trosser alle farer. Han er gammelt medlem av det kroatiske sosialdemokrati og Fagorganisasjonen, han arbeider illegalt, hoster rike erfaringer som kommer til nytte under den annen verdenskrig. Han blir jaget fra arbeidsplassene uten hensyn til at han var en dyktig fagarbeider. Overalt vinner han sine kameraters tillit og det fører ham til sekretærjobben i Kroatis jern- og metallarbeiderforbund. Flere ganger blir han satt i fengsel. I 1928 blir han dømt til 5 års tvangsarbeide og han soner dommen i Ogulin, Lepoglava og Maribor fengslet. Tross sultestreiker, tortur og dårlig behandling treffer han mange av sine kamerater som lider for samme sak: Mosjø, Bijača, Kardaš, Rankovitsij, Djilas og mange andre som gjør fengslet til et universitet for marxister.

Først i 1934 blir Josip Broz løslatt og senere forfølges han av snesevis med politiagenter. Denne gang er han heldig. Ingen får tak i ham. Med falske pass og papirer og forklædninger kommer han seg gjennom store deler av Europa, ja sogar gjennom Hitlers Tyskland! Moskva — Wien — Prag og Paris hvorfra han organiserer reiser for frivillige til kamp mot Franco-Spania.

Verdenskrigen kom. Heime i Jugoslavia organiserer han en av verdens bedste partisanarmeer og blir en faktor av rang. Josip Broz blir aktet, beundret og respektert av mange, men det er nok av dem som hater ham også.

Det lyste vilje og karakter av denne mannen som sto på talerstolen den minneverdige dagen der nede i Glina.

Mannen som tråtte fram på verdenspolitikens arena etter krigen var en statsmann hvis ord og gjerninger ble merket seg i verdens hovedstedene enten det nå var Moskva, London, Paris eller Washington. Fra den vesle kretsen i Jugoslavia og Sovjetunionen fløy hans navn utover og det siste av hans mange dekknavn Tito ble verdenskjent.

Jugoslavia er et land som har verget sin frihet i århundreder. Folkene der har aldri bøyet ryggen for sverdslag hvor sterk og mektig fienden enn var. Et tappert folk kan aldri besires. Romerske legioner har herjet og plyndret på Balken. Tyrkerne greide seg fram til Wiens porter i 1580. Der ble de stoppet og kastet tilbake. Wien og dermed Europas kultur var reddet, men store deler av det som i dag utgjør Jugoslavia fikk oppleve en 400 års natt hvor blomstrende kultur gikk i stå og måtte overleve helt opp til våre dager. Serbernes og Montenegriernes kampvilje og mot fikk fienden aldri bukt med. Den latinske kulturen ble en tid den dominerende i Dalmatia, særlig under Venezia og Dubrovnik-tida. I dag er denne nok trengt tilbake, men vi merker den gjennom kirker og bygningstil forøvrig. Fra fjernere egne kom frankerne og germanerne. Og grenseområdene i Jugoslavia viser mange interessante folkekulturer.

I 1908 annekterte dobbeltmonarkiet Østerrike-Ungarn store deler av Bosnia/Herzegovina, og områdene fikk et orientalsk og muhammedansk preg. Vi regner i dag at det er om lag 11 pst. som tilhører Islams tro. I 1914 var man at i Sarajevo ble dobbeltmonarkiets tronfølger drept av en serbisk student Gavrilo Princip. Dette førte til verdensbrand nr. 1. Jugoslavia har som vi ser i århundreder skrevet sin saga med blod. Bitter nød, lidelser og sorg i tusener av heimer har vært utgangen av så mangt

(Framhald a 3. side)

Fyrr ella seinnri
fáa tygum brúk fyrri
einum banka —
latið OKKARA banka
verða TYGARA banka

Vit eru altið til reiðar at leggja til rættis og veita finansiering — tað verðið seg til húsa-ella skipabygging.

INNLAANSRENTAN er:

Við 3 mánaða uppsagn	5% p. a.
Á vanliga bankabók	4% p. a.
Á tjekk-konto	2% p. a.

Avtala kann verða gjord um hægri rentu fyrri størri peningahæddir við longri uppsagn.

Vokstur bankans tey seinastu árin:

Balanci 1960	34,9 mill. kr.
— 1961	40,4 —
— 1962	45,4 —
— 1963	51,7 —
— 1964	61,8 —

Bankin hevur nú yvir 1100 partaigarar.